

“PIERRE-VICTOR, JACQUES-CLÉMENT ET LES AUTRES” MINDER BEKENDE GENTSE NOTABELEN UIT DE PERIODE 1780-1840 (DEEL 8)

7. Jean-Baptiste Hellebaut (1774-1819)

Advocaat en hoogleraar Jean-Baptiste Hellebaut bleef bij de Gentse bevolking tot lang na zijn dood bekend als “Primus Hellebaut” sinds hij in augustus 1793 aan de universiteit van Leuven tot “Primus” in de wijsbegeerte werd uitgeroepen en in zijn geboortestad als een welhaast mythische held werd ingehaald. Hij was een uitzonderlijk begaafd man. Hij werd een gerespecteerd advocaat, hoogleraar in de rechten bij de stichting van de universiteit in 1817, en verwierf ook vermaardheid als mathematicus en *latiniste distingué*¹. Van hem is nochtans geen wetenschappelijk werk bewaard. Mogelijk was hij een perfectionist voor wie een tekst nooit voldoende “af” was of verleidde de veelheid van zijn talenten hem tot enig dilettantisme. Hij overleed vrij jong, kort na zijn benoeming tot rector magnificus van de universiteit.

Een nijvere Gentse jeugd

Jean-Baptiste Hellebaut werd geboren te Gent op 8 augustus 1774 in het Valkenstraetje tussen de Veldstraat en de Leie². Vader Willem-Joannes Hellebaut was *horlogiemaeker*³ en een telg van een oude Gentse familie uit de vlotende categorie van de lagere middenburgerij⁴. Moeder Maria-Caroline Minne was een dochter van de erfelijke vleeshouwer Christiaan Minne die bij zijn overlijden in 1818 niet minder dan achtennegentig levende nakomelingen telde, over vierentwintig gezinnen verspreid⁵. De Minnes behoorden sedert lang tot het kruim van de ambachtenwereld en bezaten heel wat invloed in de stad. Zo werd bijv. Maria Minne’s broer Pieter Minne na de eerste Franse inval in november 1792 een van de zestig “provisieel representanten” van Gent⁶. Onmiddellijk na de tweede Franse inval (1794) zetelde hij in het voorlopig stadsbestuur⁷. Haar broer François Minne werd in 1797 tot vrederechter verkozen voor de *sectie der Vereenige (de la Réunion)*, later *Gend westen*⁸. Vooral tijdens zijn eerste jaren aan de balie kon Jean-Baptiste op de wijze raad van deze oom rekenen⁹.

Omdat nog zes kinderen werden geboren verhuisde het gezin rond 1782 naar een recente en ruimere woning (met drie bouwlagen) aan de Oude Vlasmakkt bij de Sint-Jacobskerk¹⁰.

Jan-Baptiste Hellebaut

Jean-Baptiste volgde lager onderwijs bij twee ervaren *vrye schoolmeesters*, meester Teirlinck in de Heilige-Geeststraat en meester Delbecq in de Schepenhuisstraat¹¹. Spoedig bleek het ventje een bijzondere intellectuele aanleg en een verbluffend geheugen te bezitten. Met de financiële steun van twee vrienden van de familie (de kanunniken Ambroise Goethals en Emmanuel Hellin)¹² kon Jean-Baptiste de humaniorastudies volgen in het gunstig aangeschreven augustijnencollege in de Sint-Margrietstraat. In deze instelling plukte hij talrijke lauweren en behaalde hij erepenningen voor grammatica en dichtkunst¹³.

De laatste studiejaren volbracht hij nochtans in het Koninklijk college (ook “Theresiaans college”) gevestigd in het voormalige jezuïetencollege aan de Voldersstraat. Mogelijk meenden zijn ouders (zoals ook die van Charles van Hulthem)¹⁴ dat een “officiële” school meer kansen bood op een betrekking in het openbaar bestuur van keizer Jozef II. Dit kan op korte termijn een misrekening zijn geweest vermits het Koninklijk college tijdens de Brabantse Omwenteling in maart 1790 door de opstandige Statisten werd gesloten¹⁵.

In zijn vrije tijd verdiende Jean-Baptiste wat geld bij twee vooraanstaande Gentse drukkers-uitgevers. Bij Philip Spillebaut (toen aan de Steendam) was hij letterzetter, en meer dan eens mocht hij boeken in een kraam op de Vrijdagmarkt te koop aanbieden¹⁶. Bij deze drukker kwam bijv. op 4 januari 1790 het revolutionaire *Manifest van de provincie van Vlaenderen* van de pers, waarbij de Staten van Vlaenderen keizer Jozef II vervallen verklaarden als graaf van Vlaenderen. De toen vijftienjarige Hellebaut kan een van de letterzetteren van dit historisch document zijn geweest¹⁷.

Hij werkte ook bij de befaamde drukker Pieter-Francies de Goesin aan de Hoogpoort, ditmaal als corrector.

Zijn boezemvriend uit deze jaren was en bleef Jozef Kieckepoost (1773-1837), de latere *Ontwerp-maeker van Oost-Vlaenderen en aennemer van het vervoer der lyken*, wiens naam nog steeds (zij het in een ietwat verbasterde vorm) voortleeft in de Gentse volkstaal¹⁹.

Primus van Leuven!

Met de steun van zijn weldoeners de kanunniken Goethals en Hellin werd Jean-Baptiste aan de universiteit van Leuven ingeschreven in het college van de Heilige Drievuldigheid om zich gedurende een jaar in de welsprekendheid te bekwamen.

Daarna stapte hij over naar het college De Lelie waar hij de wijsbegeerte zou studeren. Aan zijn familie en vrienden te Gent had hij wat voortvarend verklaard dat hij als Primus (een zeer geëerde eer) zou terugkeren²⁰. Te Leuven

was hij een vlijtig student die evenwel niet afzijdig bleef van de gebruikelijke studentikozeiteit.

Volgens een jeugdvriend was de student Jean-Baptiste vol *fougue* en zou hij niet weerstaan hebben aan *la dissipation du jeune âge... donnant quelques heures de plus au plaisir qu'à l'étude*²¹. Een sympathiek student dus, die ook blijk kon geven van een zelfstandige mening. Dat zulks binnen de te Leuven aanvaarde normen bleef, blijkt uit een in het Latijn gesteld getuigschrift van februari 1793 waarin priester J.B.Liebaert, hoogleraar filosofie in het college De Lelie, de religieuze en morele eigenschappen van zijn student beklemtoont²².

In de zomer 1793 had de jaarlijkse prijskamp in de wijsbegeerte plaats. Meer dan 400 binnen- en buitenlandse studenten uit alle Leuvense “colleges” namen deel aan deze bijzonder zware proef. De overwinnaar genoot internationale erkenning als *Primus der Philosophie* van Leuven. Totnogtoe waren slechts drie geboren Gentenaren met deze lauweren bekroond, de laatste in 1681.

's Morgens vroeg op 20 augustus 1793 werd Jean-Baptiste Hellebaut met algemeenschap van stemmen uitgeroepen tot Primus. De universiteit verwittigde onmiddellijk het Gentse stadsbestuur, Jean-Baptiste's ouders, de directie van de scholen die hij had bezocht en zelfs de *Gazette van Gend* die meldde dat zij *door eene estafette de aengenaeme tydinghe had vernomen*. Het Gentse stadsbestuur stelde onverwijld een gedetailleerd en gedrukt programma samen²³ voor een vierdaagse huldiging die een aanvang zou nemen op zondag 25 augustus.

Een “volksfeest in den vollen zin des woords”²⁴

De inhaling van de Primus te Gent werd als de hulde aan “een zegevierend Veldheer, ja van een aengebeden Vorst”²⁵. “Jamais souverain ne fut reçu avec autant de faste et de solennité”²⁶. Men kan zich vandaag moeilijk voorstellen welk uitbundig volksfeest deze huldiging is geworden. We kunnen slechts verwijzen naar de enkele auteurs die de feestelijkheden uitvoerig hebben beschreven²⁷.

Alles begon de zondagochtend met het luiden der klokken van het Belfort en van alle parochiekerken. In de vroege namiddag vertrok van de stadsgrens aan de Brusselsepoort (nu Keizerpoort) een praalstoet met 57 luisterrijk aangeklede rijtuigen die door de meeste straten van de binnenstad schreed om zich te begeven naar de Sint-Baafskathedraal en het stadhuis. Al wie naam had te Gent nam met vreugde deel aan deze stoet: de schepenen van de Keure en van Gedele, de hoog-baljuw en de onderbaljuw, de Gedeputeerden van de Staten van Vlaanderen, president en raadsheren van de Raad van Vlaanderen, bal-

juws en leenmannen van de heerlijkheden van Sint-Pieters, Sint-Baafs en de Oudburg, de abten van Sint-Pieters, Baudeloo en Drongen, de overste van de priorij van Waarschoot²⁸, het kapittel van St. Baafs en St. Pharaïldis, de “eed” van de schuttersgilden (Sint-Joris, Sint-Sebastiaan, St. Antonius, St. Michiel) en van de rederijderskamer De Fontaine, de heuvesten en bestuursleden van de erfelijke neringen (vleeshouwers, visverkopers, “kraankinders”²⁹, vrije schippers), bestuursleden van de Koninklijke Academie en de Kamer van Koophandel, directie en leraars van het augustijnen-college³⁰ en het Koninklijk college, enz. – allen in groot ornaat en omgeven door hallebardiers en muzikanten.

De Primus, in het zwart gekleed met een jas van goudlaken, was op een wit paard gezeten. In de rechterhand hield hij een lauriertak terwijl hij met de linkerhand de toejuichende menigte groette. In de *kostbare parade-koetse van den bisschop* hadden zijn trotse ouders plaatsgenomen. Op de gevel van talrijke huizen waren verzen en chronogrammen aangebracht³¹ terwijl de vensters waren “bezet met vrouwen en jonge dochters die den lof des Helds verkondigen en hem met vrolijk handgeklap verwelkomen”³².

Na een Te Deum in de kathedraal volgde een plechtige hulding in het stadhuis. De Primus werd overladen met gelukwensen en geschenken, liederen werden gezongen (o.m. op muziek van de Gentse componist Pierre Verheyen)³³, gelegenheidsversjes voorgedragen in het Nederlands, het Frans en het Latijn. ’s Avonds bood het stadsbestuur een groot banket aan voor 174 disgenoten. Aan de eretafel was J.B. Hellebaut gezeten tussen de bisschop van Gent en de pauselijke nuntius. Was het verveling of vermoeidheid? Hoe dan ook, op een bepaald tijdstip dommelde Jean-Baptiste aan tafel eventjes in.

Na het banket werd de familie Hellebaut in een koets doorheen de stad gereden om het vuurwerk en de feestverlichting te kunnen bewonderen, met honderden (misschien duizenden) kaarsjes, *olieglazen en Chineesche lantaernen*. En daarna was er vanaf middernacht in de toneelzaal van de St. Sebastiaansgilde aan de Kouter een openbaar dansfeest waar ook de Leuvense medestudenten van Jean-Baptiste het jolijt tot in de kleine uurtjes bleven aanwakkeren.

En zo ging het verder tot de woensdagavond: allerlei festiviteiten ingericht door parochies, gilden, rederijders, ambachtsnerigen, gebuurten, muziekmaatschappijen enz., met een of twee banketten per dag alsmede tientallen dichtstukken en geschenken en zelfs een “waterspel” op de Leie. Het slotbanket van de woensdag werd aangeboden door de paters augustijnen en was *for men only*.

Voorwaar, onze voorouders konden vieren en hun verdienstelijke kinderen eren. In augustus 1793 was natuurlijk ook van belang dat men in de verte de

Franse en Oostenrijkse kanonnen hoorde bulderen³⁴ en dat het volksfeest dus voor de nodige afwisseling zorgde.

Leraar wiskunde en advocaat

Anders dan de meeste vorige Primussen zou J.B. Hellebaut geen priester worden, maar de rechten studeren. Waar en wanneer hij in het bezit kwam van het licentiaatsdiploma is niet duidelijk. Toen de Franse bezetter in oktober 1797 de universiteit van Leuven afschafte was Hellebaut er alleszins nog niet als jurist afgestudeerd. Sloot hij de rechtenstudies af in Parijs zoals wordt geopperd?³⁵ Meer waarschijnlijk is dat hij de nodige kennis door zelfstudie verwierf³⁶. Zo kon hij in 1802 worden opgetekend als *rechtsgeleerde residérende binnen Gend*³⁷, d.w.z. een opgeleid jurist die (nog) niet bij de rechtbank is toegelaten. Hij woonde toen aan de *Majorlynstraete*.

Intussen moest de minder bemiddelde jongeman aan de kost komen. Zo werd hij in 1797 tot leraar benoemd aan de recent opgerichte *Ecole Centrale* (aan de Ottogracht, toen *Baudeloo-leye*)³⁸. Niet in de rechten (dit diploma bezat hij immers nog niet), maar in de wiskunde – welke voor hem sedert zijn prilste jaren een beklijvende hobby is gebleven. Na zijn overlijden ontdekte men overigens in zijn nagelaten papieren handgeschreven nota's over burgerlijk recht waarvan de gedachten vaak in de vorm van wiskundige formules waren uitgedrukt³⁹. Jammer dat dit nooit werd gepubliceerd.

Toen in 1804 bleek dat de *Ecole Centrale* zou worden vervangen door een *Lycée* met uitsluitend Franse leraars, stapte Hellebaut over naar de door het stadsbestuur gesubsidieerde privéschool van Pierre Botte waar hem de cursus in het handelsrecht werd toevertrouwd⁴⁰. Hij zou bovendien ook op *free lance* basis voor het stadsbestuur hebben gewerkt en talrijke besluiten en reglementen hebben opgesteld⁴¹. Hoewel voorstander van een *wys en gematigt vryheidstelse*⁴² liet hij zich nooit door de actieve politiek verleiden. Alleen na het vertrek van de Fransen in 1814 aanvaardde hij om gedurende enkele weken lid te worden van een voorlopig bestuurscomité van het onbeheerde Schelde-departement⁴³.

Inmiddels was het beroep van advocaat heringericht en kon Hellebaut zich in maart 1804 aan de balie van zijn geboortestad laten inschrijven. Dit werden drukke jaren vermits er voor hem “slechts weinig onderscheid [was] tusschen een onkundig en een ondeugend Regtsgeleerde vermits de gevolgen doorgaans even verderffelyk [waren]”⁴⁴. Hij moet vrij snel een bevredigende praktijk hebben opgebouwd vermits men zijn naam bijv. niet aantreft in de grote groep kandidaten voor een benoeming als rechter, substituut of griffier⁴⁵.

In die periode werd hij ook actief in het Gentse gezelschapsleven. Hij werd

o.m. opperdeken van de St. Antoniusgilde⁴⁶, voorzittend meester van de vrijmetselaarsloge La Félicité Bienfaisante⁴⁷, lid van de Société des beaux-arts⁴⁸ en van de Société d'agriculture et de botanique⁴⁹. Men vroeg hem ook herhaaldelijk als gelegenheidsredenaar voor allerlei plechtigheden. Op de tweejaarlijkse prijsuitreikingen van de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten was hij bijv. de feestredenaar in alleszins 1802, 1804, 1806, 1808, 1812, 1814 en 1817⁵⁰.

Laatstgenoemde voordracht, waarin hij handelde over de bouwkunst⁵¹, wordt beschouwd als “een juweel van welsprekendheid”⁵². Als redenaar was Hellebaut daarom zeer gevierd, maar hij schreef zijn tekst niet gaarne neer. Wanneer nochtans op een academische zitting werd verwacht dat hij een rede zou “voorlezen”, dan deed hij vaak alsof hij las terwijl hij geen geschreven tekst bezat en gewoon improviseerde⁵³.

Huwelijk

“Il avait connu le plaisir sans connaître l’amour”, getuigde een jeugdviend⁵⁴. Hierin kwam verandering toen J.-B. Hellebaaut in augustus 1806 in het huwelijk trad met de negentienjarige Angéline Roelandts (1787-1863). Het was een “grote liefde” maar ook een “verstandig” huwelijk. Angéline was immers een dochter van vermogende en “verlichte” notabelen en grootgrondbezitters uit Aalter. Haar vader Jean-Baptiste Roelandts (1739-1813) was er in opdracht van de prins van Rubempré, graaf van Merode, griffier van het Land van de Woestyne en van Woeste⁵⁵. Hij bezat o.m. het kasteel Blekkervijver (nu Stanislasgesticht)⁵⁶ en een traditioneel herenhuis dat men nog kan bewonderen rechtover het gemeentehuis⁵⁷. Angéline’s oudere zus Blandine Roelandts huwde met Vincent-Jean Libbrecht uit Ingelmunster; zij werden de ouders van Charles Libbrecht (geboren in 1796) die, na rechtenstudies onder leiding van zijn oom Jean-Baptiste, te Gent advocaat en katholiek politicus werd⁵⁸.

J.B. Hellebaut en zijn echtgenote gingen in een ruim herenhuis aan Onderbergen wonen⁵⁹ en hadden drie kinderen.

- Jean-Baptiste Jr. werd luitenant-kolonel in het Belgisch leger. Zijn zoon en kleinzoon brachten het allebei tot luitenant-generaal en minister van Oorlog (resp. Landsverdediging)⁶⁰.
- Maria huwde de historicus en hoogleraar Philippe de Rote die nog rector werd van de universiteit Gent⁶¹. Hun dochter Emma de Rote werd de echtgenote van Auguste Wagener, hoogleraar klassieke talen en liberaal schepen van onderwijs te Gent⁶².
- Angélique huwde de Gentse advocaat Hippolyte Rolin die advocaat en liberaal minister van openbare werken werd⁶³. Ook hun nakomelingen Rolin en

Rolin-Jaequemyns vervulden aanzienlijke functies in het rechtswezen en de politiek.

Een rustiger levenswandel

Na zijn huwelijk verzaakte Hellebaut tal van zijn extramurale activiteiten en legde hij zich toe op zijn gezin en zijn beroep. Als advocaat stond hij voor arm en rijk steeds in de bres. Vermoedelijk was hij op een bepaald tijdstip de raadsman van de industriële pionier Lieven Bauwens⁶⁴. Ook aarzelde hij niet de verdediging op zich te nemen van stadsgenoten die overhoop lagen met de Franse bezetter⁶⁵. Inmiddels werd hij ook nog advocaat bij het Hooggerechtshof te Brussel⁶⁶.

Niettemin nam hij nu meer tijd om te lezen, in het Frans, het Engels, het Italiaans en het Duits. Ook met de Noord-Nederlandse letteren was hij bijzonder vertrouwd.

Zijn latere collega de Noord-Nederlander J.M. Schrant, hoogleraar in de vaderlandse letteren, beschreef hem als “een Nederlander van den echten stempel”⁶⁷ (hoewel concrete voorbeelden van deze verbondenheid ontbreken). Hij bezat een rijke bibliotheek waarvan ook enkele minder stichtende boeken deel uitmaakten⁶⁸.

Anderzijds moet men vaststellen dat Hellebaut’s intellectuele talenten dermate groot waren en dat hij zo vlot kon improviseren dat hij stilaan de nauwkeurige studie en voorbereiding van dossiers ging verzuimen omdat hij “trouve plus aisé, plus honorable peut-être, de se laisser aller d’abondance à l’inspiration du moment, que de s’y préparer dans le recueillement de la pensée et le silence du cabinet”⁶⁹. Hellebaut verwierf zelfs een zekere afkeer voor het werk zodra het geschreven teksten vereiste⁷⁰. Zo komt het dat deze uitzonderlijke geleerde geen wetenschappelijk werk heeft nagelaten⁷¹.

Hoogleraar en rector magnificus

Toen in 1817 hoogleraren in de rechten moesten worden benoemd in de bij koninklijk besluit van 25 september 1816 opgerichte universiteit, rapporteerde een vertrouwensman aan koning Willem I: “Praters ja, die heb ik in overvloed ontmoet, maar geleerden, zoo als wij dit woord in de Noordelijke provinciën opvatten, geen en enkelen”⁷². Niettemin werden, naast de veelbelovende jonge Duitser Jacques-Joseph Haus, twee Gentse advocaten benoemd⁷³. Hellebaut werd belast met het onderwijs in het burgerlijk recht, het procesrecht en de “statistiek”⁷⁴, even later ook het publiek recht en het volkenrecht

(die als één geheel werden gedoceerd) en de Europese politieke geschiedenis⁷⁵. Aan een vriend had hij nochtans toevertrouwd dat hij liever in aanmerking kwam voor de leerstoel in de wiskunde⁷⁶. Deze innerlijke spreidstand tussen rechten en wiskunde werpt enig licht op de complexiteit van Hellebaut's intellectuele persoonlijkheid. Was hij misschien moegekeken op het recht? Ondanks zijn zware leeropdracht werd Hellebaut meteen ook decaan van de rechtsfaculteit en secretaris van de "academische senaat" (raad van hoogleraren).

"Il fut le modèle des professeurs"⁷⁷. Hellebaut's colleges (in het Latijn!) kenden grote bijval wegens zijn welsprekendheid, eruditie en pedagogische aanleg: "hij bezat het onschatbaar vermogen... om zijne denkbeelden vast aan een te verbinden, om die in het helderste licht te plaatsen, en op eene bevattelijke wijze aan anderen over te brengen⁷⁸... Zijne kweekelingen... beminden hem als hunnen vriend en vader. Dikwijls begeleidden zij hem naar zijn huis, en vonden aldaar het gunstigste onthaal. Was er iemand onder hen die zich bijzonder onderscheidde, hij mogt op Hellebaut's voorspraak en bijstand hopen"⁷⁹. Een van zijn eerste studenten was de jonge Gentenaar Hippolyte Metdepenningen die hij in 1818 als zijn stagiair aan de balie voordroeg. Toen deze na vijftig jaar beroepspraktijk door zijn confraters werd gevierd, bracht hij een ontroerde hulde aan zijn leermeester⁸⁰.

Hellebaut voelde reeds de eerste tekenen van de ziekte die hem zou vellen toen hij door zijn collega's eenparig werd voorgedragen om tijdens het academiejaar 1819-1820 het ambt van rector magnificus te vervullen. Begin oktober werd hij in dit ambt plechtig aangesteld. In deze periode verzocht hij in een eigenhandig testament dat zijn jongere collega en vriend J.-J. Haus⁸¹ de voogd over zijn minderjarige kinderen en de raadsman van zijn echtgenote zou worden.

Eind oktober werden herhaalde bloedspuwingen hem fataal. Ondanks de kundige bijstand van zijn collega's de artsen Jean-Charles van Rotterdam en Joseph-François Kluyskens overleed hij in zijn woning op 27 oktober 1819. Zijn oudste kind, de latere kolonel, was nauwelijks negen geworden. Overeenkomstig Hellebaut's minstens impliciete wens trad zijn jonge weduwe in september 1820 in het huwelijk met Jacques-Joseph Haus, met wie ze nog vier zonen had.

Jean-Baptiste Hellebaut was een aanzienlijk personage in de plaatselijke samenleving. Ook na zijn dood bleef hij erg populair te Gent⁸². Omdat hij een oprecht en eenvoudig mensenvriend was en vermoedelijk ook omdat hij het door zijn eigen krachten zover had gebracht. Hij was ongetwijfeld een groot geleerde, maar een productief wetenschapper mag men hem niet noemen. Hij

is waarschijnlijk te jong gestorven om de volle maat te kunnen geven. Wat men in zijn nagelaten papieren heeft ontdekt (zie hierboven) wettigt nochtans de veronderstelling dat hij, zo hem de tijd was gegund, een vernieuwende bijdrage tot de rechtswetenschap had kunnen opleveren: regels van het burgerlijk wetboek in wiskundige formules vertalen!

Guy Schrans

- ¹ A. Siret, *Récits historiques belges*, 6de druk, 1869, p. 479
- ² Er heeft onenigheid bestaan over de nauwkeurige locatie van dit straatje. F. De Potter (*Gent*, III, p. 460) en J.J. Steyaert (*Volledige beschrijving van Gent*, 1857, p. 63) situeerden het in de buurt van de huidige gebouwen FNAC en Inno. Een akte van 1783 vermeldt evenwel het *Valckestraetjen uytcoomen[de] op de predickheere leye* terwijl een akte van ca. 1814 precieseert: *de nodenaaysteghe alias valckestraetjen* (W. Devoldere, “De nalatenschap van Marie Thérèse Loobuyck te Gent in 1808”, *Vlaamse Stam*, 2004, p. 149). Relevant is wellicht ook het feit dat een “weduwe Hellebaut” in 1776 een bouwaanvraag indiende voor een huis in de Schuurkenstraat (die uitgaat in de Nodenaeysteeg; Beeldbank.gent.be, tw. Hellebaut, p. 149). Nap. de Pauw achtte het vanzelfsprekend dat Hellebaut in de *Nodenaistege* was geboren (*Bull. MGOG*, 1901, p. 86). Hij had immers het standaardwerk van Hellebaut’s levenslange jeugdvriend J.-J. Kieckepoost gelezen (*Den ontwerp-maeker van Oost-Vlaenderen, ofte kasteelen in Spagnien*, 1824) waarin deze (die het toch kon weten) als adres van de geboorte nauwkeurig “Nodenaeysteeg nr 1” vermeldt (p. 204). Ook voor Th. Schellinck (geb. 1797) was dit het juiste adres (*Alphabetische beredeneerde naem-lyst der Gentenaeren die eenen onsterfelyken naem verworven hebben*, bijlage bij het 2de deel van de heruitgave van: M. Van Vaernewyck, *Historie van Belgis of Kronyke der Nederlandsche oudheyd*, Gent, 1829, p. 49)
- ³ In de enkele jaren voor en na de geboorte van Jan-Baptist treft men zijn naam niet aan in de *Wegwyzer*. Wel in bijv. 1795, by *S. Jacobs* (p. 96)
- ⁴ G. Simons, “Jan-Baptist Hellebaut, de laatste Gentse primus”, *Oostvl. Zanten*, 1970, p. 9. Verder ook: Id., *N.B.W.*, IV (1970), 404-408; Ch. Piot in: *Biogr. Nat.*, VIII (1884-1885), 894-896
- ⁵ P. Claeys, *Mémorial de la ville de Gand, 1792-1830*, 1902, p. 358
- ⁶ Universiteitsbibl. Gent, nr G. 17687, nr 42; J. Nève, *Gand sous la domination française*, 1927, p. 14 ; H. Balthazar, *Structuren en mutaties bij het politiek personeel. Een studie over het sociaal wisselingsproces te Gent in de vormingsjaren van de hedendaagse tijd, 1780-1850*, onuitg. doct. verh. univ. Gent, 1970 I, p. 256
- ⁷ H. Balthazar, *Structuren en mutaties, o.c.*, III, p. 281
- ⁸ *Mess. sciences hist.*, 1893, p. 349; J. Delhaize, *La domination française en Belgique à la fin du 18e et au commencement du 19e siècle*, V/1 (1911), p. 99. Zie bijv.: *Wegwyzer*, 1809, p. 40.
- ⁹ N. Cornelissen, “Notice biographique et nécrologique puisée et recueillie dans les souvenirs de quelques amis”, *Annales belgiques des sciences, arts et littératures*, Gent, IV (1819), p. 309.

- ¹⁰ BeeldbankGent.be, tw. Guilielmus Hellebaut; *La quintessence du guide fidèle de Gand pour l'année 1794*, p. 58
- ¹¹ Zie bijv.: *Wegwyzer*, 1782, p. 55. Delbecq was deken, Teirlinck boekhouder, van de schoolmeestersgilde.
- ¹² F. De Potter, *Gent*, III, p. 465
- ¹³ J.M. Schrant, *Hulde aan de nagedachtenis van wijlen den hooggeleerden Heer Joannes-Baptista Hellebaut, Hoogleraar in de Rechtsgeleerdheid in de Hoogeschool van Gend*, Gent, 1819. De lijkrede werd ook gepubliceerd in: J.M.Schran, *Redevoeringen en verhandelingen*, Gent, I, p. 153-177
- ¹⁴ F. Leleux, *Charles van Hulthem, 1764-1832*, 1965, p. 40
- ¹⁵ D. Destanberg, *Gent onder Jozef II, 1780-1792*, 1910, p. 217
- ¹⁷ Zie de verdere gegevens in: F. Vanderhaeghen, *Bibl. Gant.*, IV, p. 236, nrs 6667-6670.
- ¹⁸ N. de Pauw, "Gand au XXe siècle", *Bull. MGOG*, 1901, p. 86. Zie ook Kieckepoost's *Samenspraek tusschen den Ontwerpmaker en eenen bouwkundigen boer*, gec. in: F. Vanderhaeghen, *Bibl. gant.*, IV, p. 95
- ¹⁹ L. Lievevrouw-Coopman, *Gents woordenboek*, 1950, I, p. 646
- ²⁰ J.M. Schrant, *o.c.*, p. 7
- ²¹ N. Cornelissen, "Notice biographique", *o.c.*, p. 309. Ook F. De Potter vermeldt een "eenigermate ordeloze jeugd" (*Gent*, III, p. 477).
- ²² J.M. Schrant, *o.c.*, p. 34 (met de tekst van het getuigschrift)
- ²³ *Etiquette, order ende Optogt van den Prael-treyn ter onthaelinge van den zeer geleerden Heer Joannes-Baptista Hellebaut, tot Primus der Philosophie uitgeroepen binnen Loven den 20 Augusti 1793, en den 25 derzelve maend tot zijn Geboortestad wederkeerende*; tekst in: J.M. Schrant, *o.c.*, p. 35 e.v.; A. Keelhoff, *Geschiedenis van het klooster der Eerw. Paters Eremyten Augustynen te Gent*, 1846, p. 133 e.v.
- ²⁴ F. De Potter, *Gent*, III, p. 461
- ²⁵ J.M. Schrant, *o.c.*, p. 8
- ²⁶ P. Claeys, *Mémorial, o.c.*, p. 15
- ²⁷ Zie vooral: F. De Potter, *o.c.*, III, p. 464 e.v.; P. Claeys, *Pages d'histoire locale gantoise*, 1885, I, p. 25 e.v. ; G. Simons, *o.c.*; G. Schrans, "De Gentse 'Primus' Jan-Baptist Hellebaut (1774-1819), eerste decaan van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Gentse universiteit", in: *Recht in beweging – opstellen aangeboden aan Prof. Mr René Victor*, 1973, II, p. 849-872
- ²⁸ Betr. deze congregatie aan de Stoppelstraat: F. De Potter, *Gent*, VIII, p. 260-270; M. Storme ed., *De Coupure in Gent. Scheiding en verbinding*, 2009, p. 29-30
- ²⁹ Betr. deze gilde: E. Dekeyser, "De vrije ambachtslieden van de nering van de Wijnschroeders, gezegd Kraankinders", *G.T.*, 2010, p. 154-171
- ³⁰ Betr. de aanzienlijke deelneming van de augustijnen aan de viering: A. Keelhoff, *o.c.*, p. 131-143
- ³¹ Een gedrukte verzameling van deze opschriften telt 14 pag. in-8° (F. De Potter, *Gent*, III, p. 469; P. Claeys, *Pages d'histoire Locale gantoise, o.c.*, p. 32)
- ³² J.M. Schrant, *o.c.*, p. 8-9
- ³³ J.M. Schrant, *o.c.*, p. 54. Zie verder: Pr. van Duyse, "Notice historique sur Pierre Verheyen", *Mess. sc. hist.*, IX (1841), p. 433 (vertaling in: *G.T.*, 2005, p. 82).

- ³⁴ Zie bijv. het relaas van de maanden augustus en september 1793 in: P. Claeys, *Mémorial de la ville de Gand*, p. 14-18, alsmede: V. Fris, *Histoire de Gand*, 1913, p. 305-306
- ³⁵ F. De Potter, Gent, III, p. 477; [Th. Schellinck], *Alphabetische beredeneerde naem-lyst, o.c.*, p. 49
- ³⁶ J. Nossent, in: Univ. Gand, *Liber Memorialis. Notices biographiques*, 1913, I, p. 291. Volgens Biogr. Nat. (o.c., 894) “il fut son propre professeur”. Voor N.B.W., (o.c., 405) studeerde hij eerst op eigen kracht en beëindigde hij zijn studies te Parijs in 1797. Er worden nochtans geen bronnen vermeld.
- ³⁷ *Wegwyzer*, 1802, p. 8
- ³⁸ J. Nève, *Gand sous la domination française, o.c.*, p. 198
- ³⁹ N. Cornelissen, *o.c.*, p. 323
- ⁴⁰ J. Nève, *o.c.*, p. 203
- ⁴¹ [Th. Schellinck], *Alphabetische beredeneerde naem-lyst, o.c.*, p. 50; J. Nossent, *o.c.*, p. 291
- ⁴² [Th. Schellinck], *o.c.*, p. 49
- ⁴³ H. Balthazar, *Structuren en mutaties, o.c.*, II, p. 403
- ⁴⁴ J.M. Schrant, *o.c.*, p. 9-10
- ⁴⁵ Ph. van Hille, *Het Hof van beroep te Brussel en de rechtbanken van Oost- en Westvlaanderen onder het Frans bewind (1804-1814)*, 1970, p. 103-127
- ⁴⁶ F. Vanderhaeghen, *Jaerboeken van het soevereine Gilde der kolveniers, busschieters en kanonniërs, gezegd Hoofdgilde van St Antone te Gent*, 1867, I, p. 210, 231; Id., *Histoire de la gilde souveraine ... dite chef-confrérie Saint Antoine*, 1866, p. 45
- ⁴⁷ H. De Schamphelaere, E. Witte & F. Borne, “Vrijmetselaars te Gent tijdens het Empire en de Hollandse periode (1804-1824)”, *Hand. MGOG*, 1971, p. 72
- ⁴⁸ E. De Busscher, *Précis historique de la Société royale des beaux-arts et de littérature de Gand*, 1845, p. 40
- ⁴⁹ J. Van Damme-Sellier, *Histoire de la Société royale d'agriculture et de botanique de Gand*, 1861, p. 36
- ⁵⁰ Zie de verdere verwijzingen in het register van: F. Vanderhaeghen, *Bibliographie gantoise*, VII, p. 156
- ⁵¹ *Discours prononcé par M. l'Avocat Hellebaut, Professeur de droit en l'Université de Gand, lors de la distribution des prix aux élèves le lundi 4 août 1817*, drukk. P.F. de Goesin-Verhaeghe, Gent, 11 pag.
- ⁵² G. Simons, *N.B.W., o.c.*, 406
- ⁵³ N. Cornelissen, *o.c.*, p. 324
- ⁵⁴ N. Cornelissen, *o.c.*, p. 320
- ⁵⁵ Deze heerlijkheid omvatte de parochies Knesselare, Aalter, Ruiselede, Tielt, Zomergem, Oedelem, Sint-Joris-ten-Distel, Ursel, Lotenhulle, Bellem, Waarschoot enz. De griffier was een der voornaamste figuren van de heerlijkheid.
- ⁵⁶ Vlaams Inst. voor het Onroerend Erfgoed, *Inventaris onroerend erfgoed 2007-2010*, ID: 34574
- ⁵⁷ L. Stockman, “Een merkwaardig herenhuis te Aalter”, *Ons Meetjesland*, 1974/2. Op de schouwmantel in het salon bevindt zich een afbeelding in half-verheven beeldhouwwerk van keizer Jozef II
- ⁵⁸ N. Lehoucq & T. Valcke, *De fonteinen van de Oranjeberg. Politiek-institutionele geschiede-*

- nis van de provincie Oost-Vlaanderen van 1830 tot nu. II. Biografisch repertorium*, 1997, p. 286-287
- ⁵⁹ F. De Potter, Gent, VIII, p. 138. Oom vrederechter François Minne woonde eveneens in Onderbergen.
- ⁶⁰ *Mémoires du lieutenant-général Joseph Hellebaut, ancien ministre de la Guerre, précédés par une biographie par le lieutenant-général Albert Hellebaut, ancien ministre de la Défense nationale*, 1933, p. 16 e.v.
- ⁶¹ H. Van Houtte, in: Univ. Gand, *Liber Memorialis. Notices biographiques*, 1913, I, p. 46-47
- ⁶² F. Cumont, in: Univ. Gand, o.c., p. 148-157; M. Steels, *Geschiedenis van het stedelijk onderwijs te Gent, 1828-1914*, 1978, p. 135 e.v.
- ⁶³ J.L. De Paepe & C. Raindorff-Gérard, *Le Parlement belge, 1831-1914. Données biographiques*, 1996, p. 491
- ⁶⁴ G. Schrans, o.c., p. 859, 869 (noot 95)
- ⁶⁵ [Th. Schellinck], *Alphabetische beredeneerde naem-lyst*, o.c.; N. Cornelissen, o.c., p. 325
- ⁶⁶ *Almanach royal des Pays-Bas*, III (1819), p. 98
- ⁶⁷ J.M. Schrant, o.c., p. 25
- ⁶⁸ N. Cornelissen, o.c., p. 320
- ⁶⁹ N. Cornelissen, o.c., p. 322-323
- ⁷⁰ N. Cornelissen, o.c., p. 322; F., “Nécrologie”, *Le Mercure belge*, VIII (1819), p. 150
- ⁷¹ Buiten zijn gepubliceerde redevoeringen, kent men van hem alleen een zakelijke Réduction très-aisée des monnaies de Brabant, de Liège et de Hollande en monnaie décimale selon le décret du 18 août 1810 (in 12° ; F. Vanderhaeghen, *Bibl. gant.*, V, p. 2). Ook was hij in 1802 betrokken bij een humoristische publicatie: : Factum, ou mémoire qui étoit destiné à être prononcé dans une affaire contentieuse où il s’agissait de deux Têtes, l’une en Plâtre et l’autre en Marbre (F. Vanderhaeghen, *Bibl. gant.*, V, p. 403, met verdere gegevens). Voor een ander voorbeeld van Hellebaut’s zin voor humor: o.c., IV, p. 379, nr 7751.
- ⁷² Gec. in: K. De Clerck, “De stichting van de Gentse universiteit”, in: *Hoofdmomenten uit de ontwikkeling van de Gentse universiteit (1817-1967)*, 1967, p. 14
- ⁷³ Zie bijv.: *Wegwyzer*, 1819, p. 99
- ⁷⁴ Met “statistiek” bedoelde men “la science qui a pour but de faire connaître l’étendue, la population, les ressources agricoles et industrielles d’un Etat” (Littré, *Dict. langue française*). In 1817 bestond in het Gentse een grootscheeps plan om een “statistiek” van de provincie Oost-Vlaanderen samen te stellen: “Projet pour la formation d’une statistique de la Flandre orientale”, *Annales belgiques des sciences, arts et littérature*, 1817, p. 245 e.v. Hellebaut werd lid van de 4de studiecommissie, Industrie, source de subsistance et de prospérité (p. 263).
- ⁷⁵ L. Vandesteene, *De geschiedenis van de rechtsfaculteit van de universiteit Gent van haar ontstaan tot aan de Tweede Wereldoorlog (1817-1940)*, *Verh.MGOG*, 2009, p. 18, 24, 25.
- ⁷⁶ N. Cornelissen, o.c., p. 325
- ⁷⁷ N. Cornelissen, o.c., p. 326
- ⁷⁸ J.M. Schrant, o.c., p. 14 ; G. Simons, *N.B.W.*, o.c., 406
- ⁷⁹ J.M. Schrant, o.c., p. 23
- ⁸⁰ A. Verbessens, *Le barreau de Gand*, 1912, p. 20; “Banquet offert à H.Metdepenningen”, *La Belgique Judiciaire*, 1868, p. 925

⁸¹ Over deze aanzienlijke geleerde zie: Univ. de Gand, *Liber Memorialis. Notices biographiques*, I, p. 293-296; R. Warlomont, “Jacques-Joseph Haus, 1796-1881”, *Rev. droit pénal*, 1971-1972, p. 985-997; A.G.Bosch, “J.J. Haus en het wetboek van strafrecht”, *Rechtskundig Weekblad*, 1963-1964, k. 849-854.

⁸² Zie bijv. de notities die nog jaren na zijn dood verschenen in: *Alphabetische beredeneerde naem-lyst*, o.c., maar ook in meer algemene werken over Gent zoals J.J. Steyaert, o.c., p. 357, en A. Voisin, *Guide des voyageurs dans la ville de Gand...*, bijv. 1ste druk, 1826, p. 399-401; ed. 1837, p. 316
